

**Oksana Piankova, PhD in Economics,
Associate Professor**
*State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-222-7-9>

PROSPECTS OF POSTCORONAVIRUS ECONOMIC TRANSFORMATIONS OF UKRAINE'S EXPORTS

ПЕРСПЕКТИВИ ПОСТКОРОНАВІРУСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ

Виникнення пандемії та її стрімке розповсюдження світом стало неабияким викликом як для глобальної економіки, так і для окремих національних економік. Доречно відзначити, що руйнівного впливу не вдалося уникнути ні експортоорієнтованим, ні імпортозалежним країнам.

Нерозуміння ситуації, непередбачуваність темпів та географії подальшого розповсюдження коронавірусної хвороби, відсутність історичного досвіду економічної активності в умовах пандемії не дали змоги використати превентивні антикризові заходи. Потреба швидкого реагування спровокувала використання інструментів реактивного антикризового регулювання.

Першою реакцією окремих країн став прояв «національного економічного егоїзму», що яскраво виявився у спробах обмежити експорт стратегічних товарів, перш за все, продовольчої сировини та засобів медичного захисту. В той же час, стрімко скорочувався імпорт нафти, автомобілів, товарів, купівля яких не є пріоритетом за часів кризи.

Україна, будучи експортоорієнтованим суб'єктом світового ринку, що спеціалізується на виробництві та пропозиції сировинних товарів, в тому числі, аграрної сировини, намагалася

миттєво реагувати на ситуацію та, подібно до інших країн, ввела тимчасові заборони / обмеження на експорт окремих груп товарів.

COVID-19 загострив наявні проблеми, виявив «вузькі» місця та став перевіркою на стресостійкість медичної, банківської та транспортної систем. Повернення трудових мігрантів, періодичні локдауни, адаптивний карантин, завдали додаткового тиску на і без того слабку економіку України. Наслідком пандемії COVID-19 є необхідність антикризового постпандемічного розвитку на підґрунті структурної трансформації економіки України, зокрема її експорту.

Однак, проблема трансформації структури експорту в умовах пандемії залишається мало дослідженою, дискусійною та потребує детального розгляду. Трансформація є мультидисциплінарним терміном, синонімом понять «зміна», «перехід», «оновлення», «перетворення», «перевтілення», «адаптація» тощо. Трансформація як економічне явище досліджується в працях В. Галасюка [1], Є. Івченко [2], І. Марковича [3], І. Назаркевича [4], І. Усика [5].

Трансформація в економічному контексті розглядається як:

- безперервний процес змін через адаптацію, в тому числі, шляхом вирішення протиріч;
- радикальні зміни, котрі здатні заперечувати попередній досвід;
- кардинальне перетворення, проявом якого є повна структурна перебудова;
- розвиток через еволюційні та революційні зміни, що передбачає постійний перехід економічної системи з стійкого до нестійкого стану з можливим зворотнім вектором змін;
- безперервне перетворення, що відбувається під впливом об'єктивних та/ або суб'єктивних детермінант та призводить до нового економічного стану;
- «кількісні та якісні перетворення в економічній системі, що призводить до зміни в пропорціях галузевої, відтворювальної та інших структур національної економіки».

Серед концептуальних підходів до структурного аналізу економіки виділяють: відтворювальний, галузевий, територіаль-

ний (регіональний), технологічний, інституційний, секторальний, зовнішньоекономічний [6].

Згідно останнього підходу оцінку структурних трансформацій експорту доречно проводити за такими індикаторами як: рівень експортної залежності (% до ВВП); рівень імпоротної залежності експортоорієнтованого виробництва, індекс покриття експортом імпорту, питома вага високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту промислової продукції, відсоткова частка країни у світовому експорті, енерго- та матеріалоємність експорту – частка експорту наукомісткої продукції у загальному обсязі експорту.

Прояви трансформації будь-якої системи корелюються з внутрішнім розвитком та зовнішніми руйнівними або стимулюючими впливами.

Стрімке поширення пандемії суттєво вплинуло на економічну поведінку, споживача переорієнтував від купівлі товарів тривалого користування, сегменту лакшері тощо на товари, що забезпечують первинні потреби людства, дають можливість віддалено працювати та вести замкнений спосіб життя в умовах карантинних обмежень. Серед нових пріоритетів: переорієнтація на медичні препарати та засоби індивідуального захисту, продукти харчування.

Суттєво постраждали країни, економіка яких орієнтована на міжнародний туризм, руйнівного впливу зазнали суб'єкти індустрії гостинності, представники креативної економіки, авіа- та судноплавні компанії.

На думку практиків [7] майбутнє сільського господарства визначатиметься природніми, технологічними та економічними чинниками, а також споживчими настроями під впливом наслідків COVID-19.

Трансформація експорту викликана, в тому числі, і неминучим загостренням протиріч глобальних економічних викликів та національних інтересів, зокрема в питанні продовольчої безпеки (перманентна продовольча криза з піковими загостреннями 2004–2005, 2007 рр., 2020–2021 рр.) та боргової безпеки (глобальна фінансово-економічна криза 2007–2009 рр.), а також

економічні національні кризи 1998 року, 2008 року, 2014 року, 2020 року.

Ґрунтуючись на наведених вище визначеннях, спираючись на результати проведеного дослідження, запропоновано розглядати структурну трансформацію експорту як еволюційну та/або революційну зміну географічного вектору розвитку експорту та/або оптимізацію диспропорційності експортного кошика під впливом ендегенних та екзогенних детермінант.

Структура вітчизняного експорту в допандемічний та пандемічний періоди трансформувалася під впливом сукупності факторів, серед яких: перманентна внутрішня економічна криза; початок військової агресії Російської Федерації; розвиток партнерських відносин з країнами світу через підписання торговельних угод; загострення торговельних війн; природно-екологічні детермінанти (посуха, неврожай тощо в країнах-експортерах); коливання цін на сировинні товари; пандемія COVID-19; глобальна проблема продовольчої безпеки, що загострюється в кризові часи, «продовольча місія» України.

Пандемія COVID-19 стала каталізатором проблем експортерів, змусила замислитися над варіантами їх подолання через формування антикризової політики та негайного пошуку шляхів антикризового постпандемічного розвитку.

Література:

1. Галасюк В.В. Структурна трансформація економіки України як передумова євроінтеграції та прискореного економічного розвитку України. *Вчені записки*. 2019. Вип. 20. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32079/halasiyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Івченко Є.А. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/112.pdf.
3. Маркович І.Б. Розкриття сутності поняття трансформації економічного простору в системі категорій розвитку національної економіки. *Економіка розвитку*. 2014. № 2. С. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecro_2014_2_16.

4. Назаркевич І.Б. Державне регулювання структурних змін в економіці України : автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Львів, 2021. 43 с.

5. Усик І.О. Структурна трансформація моделі розвитку економіки України в умовах глобалізаційних викликів : автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Вінниця, 2019. 23 с.

6. Ходжаян А.О. Методичні підходи до оцінювання макроекономічних структурних трансформацій. *Економічний простір*. 2018. № 138. С. 89–107.

7. 7 трендів сільського господарства майбутнього URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad/top7-trendov-selskogo-kho-zyaistva-budushchego/>.